Η Καταγωγή του Τεχνικού Πνεύματος (Σπύρος Κυριαζόπουλος)

Categories : ΒΙΒΛΙΑ

Date : 17 Ιουνίου, 2014

Πως αντελήφθη η Ευρώπη την μίμησιν του Θεού

Το τεχνικό πνεύμα
επικράτησε στην Ευρώπη όταν η λύτρωση που πρόσφερε η Εκκλησία έπαψε να είναι κέντρο και σκοπός της ζωής των ανθρώπων. Από την άποψη αυτή η τεχνική παρουσιάζεται σαν διάδοχος του Χριστιανισμού. Αυτό δεν έγινε όταν η πίστη συνάρπαζε τον άνθρωπο, αλλά όταν ο άνθρωπος αναζήτησε την σωτηρία του στον κόσμο αυτόν, όταν προσπάθησε να νικήσει τον θάνατο με τις δικές του δυνάμεις.

ΣΠ. Δ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ
ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ
1965

Όταν
έπαψε να πιστεύει στην θρησκευτική υπερνίκηση του θανάτου, στην λύση του βασικού του προβλήματος δια της θυσίας του Χριστού. Όταν έπαψε να πιστεύει στην Χάρη που έπαιρνε ενώ δεν την άξιζε, και άρχισε να συγκεντρώνει όλες του τις προσπάθειες σε ετούτη την ζωή.

Όταν

προσπάθησε να θεωρήσει την ζωή ως λυτρωτική δυνατότητα. Όταν προσπάθησε να στήσει ιστορική αξία, αντί της αθανασίας. Όταν αγωνιούσε να νικήσει την ενθύμηση του θανάτου, αντί του ίδιου του θανάτου.

Αυτό ήταν
το εσωτερικό κίνητρο της τεχνικής αφοσίωσης του ανθρώπου, το να νομίζει ότι κατακτά την αθανασία με ό,τι αυτός κατορθώνει. Γι᾽ αυτό, στην αρχή του δρόμου της απιστίας, όταν ο άνθρωπος νόμισε ότι δεν χρειάζεται τον Θεό, τότε ακριβώς σκέφτηκε να μιμηθεί τις Θεϊκές ικανότητες! Το "αεικίνητον" (perpetuum mobile) υπήρξε η πρώτη αμιγώς ευρωπαϊκή σκέψη. Τελικώς ήταν ουτοπία, για την οποία οι μελλοντικές γενιές θα κατηγορήσουν την εποχή μας όταν θα κοπάσουν οι ιαχές των θαυμαστών και οι κατάρες των διαφωνούντων.Η μίμηση του Θεού είναι χριστιανική εντολή ("Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητά" Εφ. 5, 1) αλλά ο σύγχρονος άνθρωπος απέρριψε την πρόταση της ηθικής ομοιώσεως και αποφάσισε να Τον μιμηθεί οντολογικά. Αυτό δεν έγινε αντιληπτό εξ αρχής, μέχρις ότου παραμερίστηκε ο Θεός από την καθημερινότητα των ανθρώπων αντικαθιστάμενος από τις τεχνικές δυνατότητες και ο άνθρωπος άρχισε "να κάνει δικές του" μία-μία τις Θεϊκές ιδιότητες. Ο Θεός δεν δεσμεύεται από τον χρόνο, άρχισε και ο άνθρωπος να υπερπηδά τα χρονικά φράγματα. Ο Θεός δεν δεσμεύεται από τον χώρο, γίνεται και ο άνθρωπος "πανταχοῦ παρών καί τά πάντα πληρῶν".

Μέρα με την ημέρα η παντοδυναμία γίνεται
ανθρώπινη ιδιότητα, δεν έχει βεβαίως ακόμα την δύναμη να δημιουργεί ζωή τροποποιεί όμως τις μορφές της και όπως δείχνουν τα πράγματα είναι ικανός να καταστρέψει "το Θεϊκό κατόρθωμα". Φυσικά τον απασχολεί η ύπαρξη που θα περιορίζει την δύναμή του, όμως δεν ανατρέχει και δεν την αναζητά στον Θεό αλλά θεωρεί αποτελεσματικότερο μέσον τον έλεγχο των υπεράριθμων και απρόσκλητων ανθρώπων. Όπως ο Θεϊκός Νους "ἐτάζει καρδίας καί νεφρούς" μπαίνει και ο άνθρωπος στον πειρασμό να θέλει να εισέλθει στα άδηλα και κρύφια του πλησίον του για να τον κατευθύνει μέσω της θελήσεώς του.

Το τελευταίο υπερβατικό οχυρό, ο θάνατος, μένει
απόρθητο. Ο σύγχρονος άνθρωπος δεν διαθέτει χρόνο να σκεφτεί το ενδεχόμενο της διακοπής των ασχολιών-επιθυμιών του, υπό του θανάτου. Συνήθειες παγιωμένες· νόμιμα και μη ναρκωτικά· υπνωτικά και αναλγητικά πάσης φύσεως· εξαφανίζουν την αντίσταση του σώματος και του πνεύματος και φυσικά πολύ περισσότερο εξαφανίζουν την υποψία ενός τέλους. Δεν αρνείται, απλά λησμονεί τον Θεό ο σημερινός άνθρωπος, όπως δεν αποφεύγει τον θάνατο, αλλά απλά με την ρύθμιση των σωματικών δυσκολιών

(σύγχρονη ιατρική) παρακάμπτει την παρουσία του.

Σήμερα
καλείται η εργασία να προσφέρει ό,τι άλλοτε η λατρεία. Η εργασία έχασε
τον ηθικό χαρακτήρα της και θεωρείται μία, αδιάφορη για την πίστη,
απασχόληση του ανθρώπου με τον κόσμο· ενώ συγχρόνως της αποδόθηκε
"θρησκευτικό νόημα" γιατί έγινε ο μόνος λόγος ύπαρξης σε όσους δεν έχουν
υπερβατική αναφορά. Όταν όμως η εργασία γίνεται το κυρίως νόημα της
ζωής αυτό οφείλεται στο ότι ο σύγχρονος κόσμος την έχει εκλάβει σαν
κεντρική έκφραση της πίστης. Στον ορίζοντα του σημερινού κόσμου προβάλει η
τραγικότερη εκδοχή και μορφή, ευτυχίας και αθανασίας.

Αθήναι 1965 (σελ. 154-155, antifono.gr)

Πώς η Δύσις συνέθεσε κατ' αντίθεσιν προς την Ανατολήν την ζωήν και την εργασίαν.

Χωρίς
την θεωρητικήν παράδοσιν της Ελλάδος και την γλωσσικήν δυνατότητα της
εσωτερικής επαφής προς τον Θεόν ο δυτικός άνθρωπος είδεν εις την
εργασίαν την κεντρικήν δικαιολογίαν του βίου του. Εφ' όσον η Εκκλησία
ανέλαβε να λύσει το πρόβλημα της σχέσεως του προς τον Θεόν, η εργασία υπήρξεν η
αυτοπραγμάτωση του Ευρωπαίου, ο τρόπος, δια του οποίου
αντελήφθη και εθεμελίωσε το νόημα της ζωής του.

Σήμερον λόγω της
εκτεχνικεύσεως της εργασίας η συμπεριφορά αυτή εισέρχεται εις νέαν
φάσιν. Ο άνθρωπος παύει να είναι υπεύθυνος δια το έργον του,
περιορίζεται εις την εφαρμογήν ξένων εντολών και ταυτοχρόνως χάνει την
αντίστασιν της ύλης, ώστε η εργασία να μη του δίδει την ευκαιρίαν να
ενσαρκώσει το πρόσωπόν του.

Γεγονός όμως είναι ότι η φάσις αυτή
της σχέσεως του ανθρώπου προς τον κόσμον, η οποία εις την Δύσιν δια
πρώτην φοράν διαχωρίζει την ζωήν εκ της εργασίας, είναι επακόλουθον της
προηγηθείσης συμφύσεώς των. Με την επίδοσιν του αυτοματισμού δεν
αποκλείεται ο χωρισμός αυτός να υπερνικηθεί δια της τοποθετήσεως της
εργασίας επί πνευματικού επιπέδου. Η εργασία όμως εξακολουθεί και εντός
του τεχνικού κράτους να είναι η κυρία δικαιολογία του ανθρώπου εις την
ζωήν, εφόσον αι υπόλοιποι σχέσεις του προς τον κόσμον συντελούνται
χωρίς την ουσιαστικήν του επέμβασιν, ώστε ακριβώς σήμερον εις την Δύσιν,
οπότε η εργασία χάνει τον ατομικόν της χαρακτήρα και αναφέρεται εις

τον οιονδήποτε, ο άνθρωπος να ζει, για να εργάζεται και να χάνει το νόημα της ζωής του, όταν απαλλάσσεται της εργασίας.

Η σύμφυσις
ζωής και εργασίας απέκτησεν εις την Δύσιν θρησκευτικόν χαρακτήρα. Τούτο συνέβη υπό την ευλογίαν της Εκκλησίας, εφ όσον η σχέσις του ανθρώπου προς τον Θεόν υπήρξεν ιδικόν της έργον. Εσήμαινεν όμως με την πάροδον του χρόνου μίαν πνευματικήν εγκατάστασιν του ανθρώπου εντός του κόσμου, μίαν σχέσιν προς την πραγματικότητα, εις το περιθώριον μόνον της οποίας υπήρχε θέσις δια τον Θεόν. Εις την εξέλιξιν των εκκλησιαστικών πραγμάτων της Δύσεως παρουσιάσθη αργότερον η σχέσις προς τον κόσμον ως περιεχόμενον της σχέσεως προς τον Θεόν, η εργασία ως μόνη έκφρασις της θρησκευτικής ζωής. Κατ' αυτόν τον τρόπον ο άνθρωπος διωχέτευσεν εις τον κόσμον όλην την πνευματικήν του δύναμιν.

Εις
την Ανατολήν αντιθέτως η εργασία έμεινε τελικώς εκτός της θρησκείας. Όπως και εις την αρχαίαν Ελλάδα, η υλική απασχόλησις δεν κατώρθωσεν ενταύθα να δικαιωθεί ενώπιον του πνεύματος. Η ανατολική
Εκκλησία υπήρξε δια τούτο ο χώρος του κεντρικού γεγονότος της ζωής, της προσωπικής συναντήσεως του ανθρώπου προς τον Θεόν. **Τούτο εσήμαινεν,** ότι η ανατολική Εκκλησία **δεν εθεώρησεν ως σκοπόν της**
την κοινωνικήν διαρρύθμισιν της ζωής, αλλά την συμπαράστασιν εις την πνευματικήν προσπάθειαν του ανθρώπου να συνδεθεί προσωπικώς προς το υπέρτατον πρόσωπον. **Κατ' αυτόν τον τρόπον εις την ανατολικήν Εκκλησίαν υπερίσχυσεν η προσευχή, όπως εις την δυτικήν η πράξις.**

Η
προσευχή είναι δυνατόν να γίνει χωρίς την εσωτερικήν συμμετοχήν του ανθρώπου, (να γίνεται δηλαδή μηχανικά, σημ Χ.α.) όπου όμως δημιουργεί το νόημα της, (δηλ πραγματική προσευχή, η νοερά λεγομένη, σημ. Χ.α.) είναι μια εσωτερική πράξις. Η προσευχή υπήρξεν η θεωρία της Ορθοδοξίας. Η πράξις είναι δυνατόν να γίνει, χωρίς τηνεσωτερικήν συμμετοχήν του ανθρώπου, είναι όμως δυνατόν να στρέψει και τον εσωτερικόν άνθρωπον προς τα έξω. Η πράξις υπήρξεν η θεωρία της δυτικής Εκκλησίας. Ο Άγιος της Ανατολής μετουσιώνει την ύλην εις πνεύμα ο άγιος της Δύσεως ιδρύει και οργανώνει κοινόβια. Ο πρώτος ομιλεί **εις** τον Θεόν, ο δεύτερος **Περί** Θεού.

Η Ανατολή ενδιεφέρθη δια την σχέσιν του ανθρώπου προς τον Θεόν, η Δύσις δια την σχέσιν του ανθρώπου προς την Εκκλησίαν.

Μέχρι

σήμερον το ασκητικόν ιδεώδες συμπίπτει εις την Ανατολήν προς την υποτίμησιν των εξωτερικών αναγκών της ζωής. Εις την Δύσιν όμως ο μοναχικός κλήρος μένει εντός του «κόσμου» διευθύνει επιχειρήσεις, ιδρύει Ορφανοτροφεία, επιστατεί νοσοκομείων, (σήμερα Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, σημ. Χ.α.) κατασκευάζει εμπορεύσιμα προϊόντα, επιδίδεται εις επιστημονικά πειράματα. Εν αντιθέσει προς την πολιτικήν απάθειαν της μοναχικής Ορθοδοξίας, τον αυτοπεριορισμόν του ασκητού εντός του μοναστηρίου, τους μοναχούς της χριστιανικής Δύσεως διακρίνει μία πολιτική διάθεσις, δια την οποίαν η μονή είναι το στρατηγείον. Η έφεσις του δυτικού μοναχού να συμμετάσχει εις όσα διαδραματίζονται εις τον κόσμον, να επιχείρησει μίαν εκ των άνω μεταβολήν του κόσμου, μίαν έστω και δια της βίας προσαρμογήν του ανθρώπου εις τας αρχάς της Εκκλησίας, η οποία του αναθέτει συγκεκριμένον τομέα εργασίας, υπήρξεν η προϋπόθεσις της κοινωνικής δραστηριότητος και του ιεραποστολικού έργου της Εκκλησίας αυτής (της Καθολικής), της επιρροής, την οποίαν ήσκησεν επί των κρατικών υποθέσεων και συγχρόνως ο όρος της εσωτερικής της οργανώσεως, δια της οποίας μόνη εξ όλων των κοινωνικών ιδρυμάτων της ιστορίας επρόλαβε τας αρχάς του τεχνικού πνεύματος.

Το πρόδρομον της σημερινής τεχνικής κατόρθωμα της Καθολικής Εκκλησίας.

Εντός του εργοστασίου σήμερον οι άνθρωποι διαιρούνται εις κατηγορίας αναλόγως της ιδιαιτέρας των σχέσεως προς το παραγόμενον προϊόν. Μεταξύ των μελών των ομάδων και των εκπροσώπων των ομάδων υπάρχουν αμοιβαίαι εξαρτήσεις και κώδικες συμπεριφοράς. Ό,τι δεν προβλέπει το σχέδιον, εάν ήτο έμπνευσις ένας εκ των εργαζομένων, θα επέφερεν αναστάτωσιν. Η σημασία του συμμετέχοντος εις το έργον έγκειται δια τούτο εις την εκτέλεσιν της εντολής, η οποία του έχει ανατεθεί, εις την λήθην των προσωπικών του υποθέσεων, δηλαδή εις την πειθαρχίαν.

Ό,τιδήποτε είναι και θέλει ο άνθρωπος εκτός της σχέσεως προς το εκπληρούμενον σχέδιον, είναι δια την διεύθυνσιν του έργου επουσιώδες (άχρηστο). Οι εργάται εξάλλου γνωρίζουν, ότι η υπόλοιπος ζωή των βασίζεται επί της συμμετοχής των εις την παραγωγήν. Εάν εκεί αποτύχουν, θα μείνουν αστήρικτοι εις τον κόσμον. Εάν αφοσιωθούν εις το έργον, εις τρόπον ώστε να θέλουν και να πράττουν, μόνον ό,τι προάγει την γενικήν προοπτικήν, κερδίζουν την ζωήν των.

Υποδειγματικώς ανεπτύχθη η νέα αυτή σχέσις του ανθρώπου προς τον κόσμον

εντός της Καθολικής Εκκλησίας. Η εργασία, χειρωνακτική ή πνευματικής φύσεως, απέκτησε μίαν μεταφυσικήν δικαιολογίαν αναλόγως της ικανότητος του ανθρώπου να παραβλέψει την προσωπικήν του ζωήν, πολύ περισσότερον να την δικαιολόγησει δια της συμβολής του εις την εκπλήρωσιν ενός σχεδίου, το οποίον επέβαλλε προ παντός άλλου την υπακοήν. Η επιδίωξις αυτή του συστήματος, η οργάνωσις της σωτηρίας, η κατάταξις των σωζωμένων, η θέλησις της εξαπλώσεως χάριν της δυνάμεως, επειδή το σύστημα επέτρεπε την αναδίπλωσίν του, την υπαγωγήν νέων ενοτήτων ως αύξησιν του κύρους της δι' όλα αρμοδίας αρχής, η οποία θεωρεί την πειθαρχίαν ως πρώτην αρετήν και προσφέρει την λύτρωσιν ως ανταμοιβή της υποταγής, υπήρξε το ιστορικώς άνευ παραδείγματος και δια την παγκόσμιον έννοιαν της τεχνικής πρόδρομον ευρωπαϊκόν κατόρθωμα της Καθολικής Εκκλησίας. Τούτο εσήμαινεν, ότι δια πρώτην φοράν εις την ιστορίαν η έννοια της εργασίας ως πράξεως κατ' επιταγήν ανελάμβανε να στήριξη την ζωήν **πνευματικώς**.

Εάν εις την Ελλάδα ο άνθρωπος εδικαιολόγησε τον άνθρωπον δια της θεωρίας, εφ' όσον δηλαδή, χωρίς να εργάζεται, έπραττε μίαν εσωτερικήν πράξιν, δια την οποίαν ήτο ο ίδιος υπεύθυνος, αυτήν την φοράν ο άνθρωπος δικαιολογείται δια της πράξεως, εφ' όσον δηλαδή εργαζόμενος συντελεί εις την πραγματοποίησιν αποφάσεων, δια τας οποίας δεν φέρει την ευθύνην. Δια της Καθολικής Εκκλησίας η εργασία εγκαινιάζει την ευρωπαϊκήν της σταδιοδρομίαν ως πνευματικόν θεμέλιον της υπάρξεως. Κατ' αυτόν τον τρόπον η Εκκλησία προετοιμάζει τον Ευρωπαίον δια την υπαγωγήν του αργότερον εις το στράτευμα των κρατών, τα οποία επρόκειτο ν' αφαιρέσουν τα κοσμικά της δικαιώματα και εν συνεχεία δια την τοποθέτησίν του, όπου τον κατέτασσεν ο τεχνικός προγραμματισμός, ώστε η πράξις, την οποίαν δεν διεμόρφωσεν ο ίδιος, να γίνει και ο υλικός και ο πνευματικός όρος της ζωής του.

(Σελ. 160-165, anagnosmatario.blogspot.gr)

Διαβάστε ολόκληρο το βιβλίο πατώντας εδώ (Εργαστήριο Ερευνών Νεοελληνικής Φιλοσοφίας, Τομέας Φιλοσοφίας του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, kenef.phil.uoi.gr)